

« الدرس الثالث »

« أسلوب استثناء و أسلوب حمداً »

به این جمله دقت کنید:

حَضَرَ الزُّمْلَاءُ فِي صَلَاةِ الْإِمْتِحَانِ إِلَّا حَامِدًا « همه شاگردی ها به جز حامد در سالن امتحان حاضر شدند »

به نظر شما حرف « إِلَّا » چه تأثیری بر جمله داشته است؟ اگر دقت کرده باشیم می بینیم که این حرف باعث شده حامد را از بقیه جدا یا استثناء کنیم.

توضیح: به جملاتی که در آن ها حکم صادر می شود و سپس کسی یا چیزی از آن حکم خارج می شود.

★ فرمول استثناء: مستثنی منه + ادات استثناء + مستثنی

★ مهمترین ادات استثناء ← إِلَّا

★ مستثنی منه: اسمی که مستثنی از آن استثناء شده است و اندک این هم تابع جمله است (یعنی می تواند مرفوع، منصوب یا مجرور گردد)

★ مستثنی: اسمی که بلافاصله بعد از ادات استثناء می آید

پانوجه به مثال بالا: الزملاء ← مستثنی منه ^{استثناء} إلا ^{استثناء} حامداً ← مستثنی

⊙ **اثر مستثنی منه** در اول جمله بیاید و فعل بعد از آن قرار بگیرد (فعل از نوع مثنی یا جمع)

بیاید در شخصی مستثنی منه وقت کنیم (به مرجع فعل وقت کنیم)

الزملاء حضرُوا في صلاةِ الامتِنانِ اِلَّا حامداً

در این جمله مستثنی منه ، «واو» حضروا نیست بلکه «الزملاء» مابیات

⊙ گاهی مستثنی منه به صورت ضمیر یا از نیز هم ظاهر می شود

زَهَبْنَا اِلَّا عَلِيّاً

مستثنی منه
فاعل و مفعول

⊙ **انواع مستثنی منه** } مذکور: ذکر شده ← استثناء تام

محذوف: حذف شده ← استثناء مفعول

⊙ **نکات سری :**

⊙ **راه های تشخیص مستثنی منه (مذکور یا محذوف)** } از طریق نقش ها
از طریق ظاهر جمله

در جمله فعلیه :
لازم ← فعل و فاعل
متحدی ← فعل و فاعل و مفعول

یادآوری (نقش های اصلی) :

مجهول ← فعل مجهول و نائب فاعل

در جمله اسمیه : بدون نواسخ ← مبتدا و خبر / یا نواسخ ← اسم و خبر

★ تشخیص مسئنه (مذکور یا محذوف) از طریق نقش ها :

اگر در جمله قبل از **إلا** نقش های اصلی **نائب یا حرف شرطه** باشد ، ما بز **مسئنه** محذوف است
مثال :

لَمْ يَسْمَعْ مِنَ الْبُسْتَانِ إِلَّا صَوْتُ بَيْلِبِ
فعل مجهول فعل مجهول
اسلوب استهزاء به عنوان نائب فاعل
مسئنه مفرغ

چون فعل مجهول آمده و فعل مجهول برای خود نائب فاعل نخواهد ، چون نیامده است
مسئنه محذوف است

★ تشخیص مسئنه (مذکور یا محذوف) از طریق جملها مرجمه :

از این روش توصیه می شود درست ها استفاده کرده و اثر به جواب قطعی نرسید به سراغ راه های دیگر بروید

۲) اگر جمله قبل از **إلا** ، جمله مثبت باشد یا به عبارت دیگر : اگر جمله قبل از **إلا** ، سوالی یا منفی نباشد ، ما بز **مسئنه** مذکور است

تَلَّ شَيْءٌ نَقِصٌ بِانْفَاقِ إِلَّا الْعِلْمُ
مسئنه

← جمله مثبت

۳) اگر بعد از **إِلَّا** اسم مرفوع بیاید ← مستثنی منه ۱۰۰٪ از محذوف است
مَا نَجَّحَ إِلَّا عَلَىَّ

تذکره: در ترجمه استثناء کلمه بعد از **إِلَّا** مورد تأکید قرار میگیرد:

لَا يُخَافُ الْمُؤْمِنُ إِلَّا اللَّهَ

✓ مؤمن فقط از خدا میترسد

۴) در استثناء مفرغ می توان جمله را به صورت مثبت و به صورت تأکید آورد. (مثال بالا)

✗ فقط مؤمن از خدا میترسد

۵) **إِلَّا** را با **إِلَّا** اشتباه ننویسیم

إِلَّا ← آن + لا

اگر در سوالات حرکت گذاشتند برین صورت مشخص می دهیم:

۱) **إِلَّا** فقط به سر فعل می آید و منفی می کند
۲) **إِلَّا** غالباً به سر فعل نمی آید

۶) در بیشتر سوالات کنجوری از افعال متعدی به هفتادم منفی بودن زیاد استفاده می شود که باید به مفعول آن هم توجه کنیم.

۷) مستثنی منه بودن نقش محسوب نمی شود و مستثنی نقش محسوب می شود پس:

۱) اگر مستثنی منه در جمله مذکور باشد، اسم بعد از **إِلَّا** (مستثنی) منصوب است

۲) اگر مستثنی منه از جمله حذف شده باشد باید ببینیم چه نقشی در جمله قبل از **إِلَّا** حذف شده بعد (ص بعد)

اعراب همان را به مستثنی بهمیم.

کحل جزاء الاحسان الا الاحسان ^و

چون جمله اسمیه است و مبتدا آمده ولی خبر نیامده ، بنابراین چون اعراب خبر «ع»
نباشد در مستثنی اعراب آن آمده است.

« اسلوب خصم »

⊙ خصم در لغت به معنای : اختصاص دادن چیزی به کسی یا موضوعی
عبارت های که در آن ها با استفاده از کلمه « فقط ، تنها » خواسته خود را به چیز خاصی

محدود میکنیم ، اسلوب خصم یا اختصاص گفته ماورد.

⊙ اسلوب خصم در عربی
به کمک **إلا**
به وسیله اینها

☆ به کمک **إلا** : اگر جمله قبل «إلا» منفی بوده و مستثنی منه هم محذوف باشد .
لا تعبدوا إلا الله (فقط خدا را عبادت کنید) ← چون فعل منفی بوده و مستثنی منه محذوف است ← اسلوب خصم

☆ به کمک اینها : همانطور که در درس قبل خواندیم خودش به تنهایی عاملی برای ساختن خصم است

« بیان درس ۳ »

نس : اگر در آغاز جمله بیاید ← آن جمله اسلوب خصم دارد

صفحه ۱۴